

Nowa Kaledonia – protesty, kolonializm i niepodległość

21 maja 2024

Od tygodnia na wyspie południowego Pacyfiku trwają zamieszki i starcia z francuską policją. Francja zamierza wprowadzić prawo, które zezwoli mieszkającym powyżej 10 lat w Nowej Kaledonii głosowanie w lokalnych wyborach. To skłoniło ruchy niepodległościowe do protestów, które następnie przerodziły się w niezorganizowaną formę oporu.

Protesty rozpoczęły się w poniedziałek w tym tygodniu, przed mającym miejsce w środę głosowaniem we francuskim parlamencie nad zmianą liczby osób uprawnionych do głosowania. Napięcia występowały już od kilku tygodni, kiedy we francuskim parlamencie zaproponowano zmianę konstytucji wyspy. Wielu działaczy niepodległościowych określa wprowadzone prawo jako próbę marginalizacji rdzennej ludności.

Zmiany w konstytucji

W środę francuski parlament zagłosował za zmianą konstytucji Nowej Kaledonii, co zwiększy liczbę uprawnionych do głosowania w lokalnych wyborach o około 20 tysięcy przybyłych Francuzów i innych imigrantów. Wyspa jest strategicznym elementem francuskiej obecności na Pacyfiku, z bazami wojskowymi i stacjonującymi tam żołnierzami. Jest postrzegana jako zaporą przeciwko chińskiej ekspansji w regionie.

Przyjęcie zmiany konstytucji doprowadziło do eskalacji protestów niepodległościowych w zamieszki. Doszło do podpałów sklepów, okupacji lotniska oraz starć z policją. W środę zginął jeden policjant i trzech Kanaków. Następnego dnia rano ogłoszono stan wyjątkowy, aresztowano 200 uczestników zamieszek, a prezydent Francji Emmanuel Macron zapowiedział wysłanie na wyspę od 500 do 1000 żołnierzy. Wprowadzono także

zakaz korzystania z TikToka, co dodatkowo zradyzalizowało protestujących. Do dziś liczba ofiar wynosi 6 osób.

W dniu publikacji tego artykułu ogłoszono, że na wyspę skierowano francuskich marines (marynarkę wojenną). Lotnisko i porty zostały zamknięte i obsadzone przez wojsko, a loty odwołane. Na wyspie przebywa kilka tysięcy turystów.

Historia wyspy

Nowa Kaledonia leży niedaleko wschodniego wybrzeża Australii. Od aneksji i kolonizacji w 1853 roku jest terytorium zależnym Francji. Przed aneksją wyspę zamieszkiwało około 70 tysięcy Kanaków, rdzennej grupy etnicznej pochodzenia melanezyjskiego (wysp Melanezji, nie mylić z Malezją).

Znaczenie militarne i gospodarcze były głównymi powodami zainteresowania Francji Nową Kaledonią. Początkowo rdzenna ludność była uprowadzana w niewolę i wykorzystywana do pracy na plantacjach trzciny cukrowej. Wprowadzono politykę wywłaszczeń i zamykania Kanaków w coraz mniejszych rezerwach.

Kolonializm

Kolonialna polityka była surowa, z osobnym kodeksem karnym dla miejscowej ludności, znacznie bardziej restrykcyjnym niż dla francuskich kolonistów. Naród Kanaków padł również ofiarą europejskich chorób, co w ciągu kilku dekad zmniejszyło ich liczebność do około 30 tysięcy.

Od 1864 roku wyspa pełniła również funkcję kolonii karnej, na którą zsyłano pospolitych przestępców i więźniów politycznych, w tym uczestników Komuny Paryskiej. Do dziś na wyspie mieszkają osoby pochodzenia algierskiego, zsyłane tu po ich zrywie narodowowyzwoleńczym.

Francuska polityka, oprócz wyzysku lokalnej ludności,

promowała osadnictwo francuskie. W wyniku wywłaszczeń i osiedlania kolonistów dochodziło do licznych powstań zbrojnych. Powstanie prowadzone przez kanackiego przywódcę Ataję w 1878 roku zakończyło się śmiercią 800 Kanaków i 200 francuskich kolonistów.

Po drugiej wojnie światowej formalnie zakończono politykę kolonizacji. Pełne francuskie obywatelstwo mieszkańcy wyspy otrzymali jednak dopiero w 1953 roku. Ponad stuletnia polityka ucisku i kolonialnej okupacji pozostawiła trwałe ślady w socjoekonomicznej sytuacji wyspy do dziś.

Bogactwa naturalne pod wyspą

Niepodważalne znaczenie gospodarcze wyspy wynika również ze znacznej ilości surowców mineralnych. Po wojnie zostały odkryte ogromne ilości niklu oraz kobaltu. Do dziś ich wydobycie dostarcza Nowej Kaledonii największych zysków. Niemniej jednak zysk ten nie jest równomierny dla wszystkich mieszkańców wyspy, którzy żyją w biedzie.

Nowa Kaledonia jest 4. na świecie eksporterem Niklu i 11. kobaltu.

Przez cały XX wiek na wyspie istniały ruchy wzywające do oderwania się od Francji i ogłoszenia niepodległości. Kolonialna przeszłość oraz ekonomiczna niesprawiedliwość skierowały naród Kanaków w kierunku socjalizmu, ideologii, która jako jedyna bezwarunkowo wspierała niepodległość każdego skolonizowanego kraju.

Pod koniec lat 1960. i w latach 1970. wiele wysp Pacyfiku uzyskało niepodległość, w tym Papua-Nowa Gwinea, Wyspy Salomona i Fidżi. Spowodowało to wzrost znaczenia ruchów niepodległościowych na wyspie, inspirowanych sukcesem sąsiednich, dawniej kolonizowanych terytoriów.

Powstałe wówczas organizacje społeczne i polityczne wśród

Kanaków uzyskiwały wsparcie od Ruchu Państw Niezaangażowanych i organizowały protesty przeciwko francuskim próbom nuklearnym na Południowym Pacyfiku.

Zaostrzające się różnice

Francuzi w odpowiedzi obiecywali Kanakom znaczny wzrost autonomii, a urzędujący prezydent Giscard d'Estaing zapowiadał długoterminowe inwestycje społeczno-ekonomiczne. Kanakowie jednak w większości odrzucali te propozycje, domagając się pełnej niepodległości. W tych dążeniach uzyskiwali wsparcie między innymi Francuskiej Partii Komunistycznej (PCF).

W 1981 roku wybory prezydenckie we Francji wygrał François Mitterrand, który natychmiast wycofał wszelkie ustępstwa i obietnice wobec Nowej Kaledonii. We wrześniu tego roku doszło także do zabójstwa lidera proniepodległościowej Unii Kaledonii, co wywołało protesty zarówno ze strony rdzennych mieszkańców wyspy, jak i francuskich osadników.

Administracja Mitterranda zaproponowała wyspie tzw. Statut Lemoine w 1984 roku, który miał zastąpić komisarza powoływanego dekretem prezydenta Francji na gubernatora wybieranego przez mieszkańców wyspy. Niepodległościowo nastawieni mieszkańcy wyspy odrzucili także tę propozycję. W tym czasie powstał Front Narodowego i Socjalistycznego Wyzwolenia Kanaków, który powołał swój tajny rząd i wezwał do bojkotu nadchodzących wyborów. Przywódcy Frontu uważali, że wybory były manipulacją mającą na celu osłabienie ruchu niepodległościowego oraz utrzymanie kontroli Francji nad wyspą.

Wydarzenia

Okres wzmożonych ruchów niepodległościowych zapoczątkował serię brutalnych morderstw politycznych dokonywanych przez francuskich osadników oraz akcji odwetowych Kanaków. W

historiografii wyspy wydarzenia te nazwano „Wydarzeniami”.

Na wyspie wprowadzono stan wyjątkowy, aresztowano przywódców politycznych Kanaków. Polityczne morderstwa na Kanakach kończyły się uniewinnieniem sprawców. Spirala przemocy prowadziła do wzajemnych ataków. W odpowiedzi rząd francuski wysłał na wyspę znaczne siły policyjne i wojskowe. Szacuje się, że na 7 Kanaków przypadał jeden policjant, co oznacza, że siły policyjne liczyły co najmniej kilka tysięcy funkcjonariuszy.

Były ksiądz katolicki i późniejszy lider ruchu proniepodległościowego, Jean-Marie Tjibaou, określił sytuację jako „otwarty sezon polowania na Kanaków”.

Do 1988 roku francuskie siły policyjne były na tyle liczne i dobrze zorganizowane, że brutalnie tłumiły wszelkie wystąpienia, co doprowadziło do osłabienia i porażki ruchów niepodległościowych. Liczbę ofiar tego okresu szacuje się na od stu to kilkuset osób.

W próbie powstrzymania przemocy Tjibaou spotkał się z liderem politycznym francuskich osadników i biznesmenem Jacquesem Lefleurem. Zawarte wówczas „Porozumienie w Matignon” wzywało do zaprzestania walk oraz obiecywało Kanakom 10-letni okres rozwoju wyspy, mający na celu emancypację rdzennej ludności. Warunkiem było niepodnoszenie kwestii niepodległości przez Kanaków w tym okresie. Porozumienie zapewniało amnestię dla uwięzionych Kanaków, ale równocześnie bezkarność dla francuskich morderców.

Tjibaou został wkrótce zastrzelony przez proniepodległościowego działacza, który uznał go za zdrajcę. Referendum zorganizowane w celu potwierdzenia obowiązywania „Porozumienia w Matignon” zostało zbojkotowane przez większość mieszkańców wyspy, przy frekwencji wynoszącej zaledwie 37%, z czego 12% kart do głosowania było niewypełnionych.

W tym samym roku podpisano Porozumienie z Nouméa, które

zapewniało 20-letni okres rozwoju wyspy, mający zakończyć się serią referendów dotyczących przyszłości politycznej Nowej Kaledonii.

Współczesność

Według Kanaków zapisane w dwóch porozumieniach warunki nie zostały spełnione. Na wyspie panuje nadal rozwarstwienie społeczne, dzielące ludność na bogatych osadników francuskich oraz rdzenną biedotę.

Obiecane referenda zostały już przeprowadzone. Pierwsze w 2018 roku (43% za niepodległością, 56% przeciw, frekwencja 81%), kolejne w 2020 roku (46% za, 53% przeciw, frekwencja 85%) oraz 2021 roku, które zostało zbojkotowane przez Kanaków, ze względu na przeprowadzanie go w szczycie pandemii COVID. W ostatnim referendum za niepodległością głosowało 3,5% uprawnionych, przeciw 96,5% przy frekwencji 43%.

Niewielka różnica głosów utrzymuje ciągle pytanie o niepodległości wyspy. Zwłaszcza biorąc pod uwagę osadniczą politykę Francji i wyzysk rdzennej ludności w toku historii.

Źródło: [FaktyiAnalizy.info](https://faktyianalizy.info)